

Tolnay Imre

Színről színre látni

Ilona Keserü Ilona *Színváltó hangtestek* című kiállítása

➤ Modern Képtár, Vass László Gyűjtemény, Veszprém

➤ 2011. december 17 – 2012. március 31.

[Omaggio á de Chirico]

A fenti című képen lendületes konstruktivitással megszerkesztett képmezőben, egy ablak-vagy balkonszerű, nagyvonalú perspektívával megjelenített helyről elementáris erejű, ragyogó színörvény látszik, mely alatt-mögött sematikus ábrázolt klasszikus római épülethomlokzat, a fenti súlyos szín-együttállítás napszitta terrakottás árnyékával. Az alcímben említett című, imént képi alkotó-elemeivel leírt festmény ILONA KESERÜ ILONA jelenlegi veszprémi kiállításának legkorábbi, de a tárlat felső helyiségének legbelső szegletébe, igaz, egy világos ablak melletti intim beszögellésbe helyezett képe. Azért véltem érdemesnek szokatlan tárgyilagossággal leírni a festményt, mert – a művész által is vallottan – közelmúltbeli és jelenlegi kutatásainak egyik fő inspirálóját és élményforrásának egyfajta összegzését hordozza. Immár közhely talán, hogy kevés olyan szellemi forrásvidéke van Európának, amely annyi jelentés-telített réteget hordozna, mint Itália, illetve Róma, ezért lehetett/lehet egyszerre nagy ajándék és nagy kihí-

vás arrafelé alkotónak lenni és alkotóként járni a reneszánsz idején, a huszadik században és manapság.¹

[(hely)színhangolás]

A Balaton és a Bakony hasonló közelsége okán is kissé mediterrán hangulatú Veszprém Vár-negyedében a Vass-Gyűjtemény konstruktivista-geometrikus, de markáns-tüzes színharmoníájú festészeti (és plasztikai) törzsanysága társul a több helyszínen párhuzamosan futó időszakos kortárs kiállításokkal. Ilona Keserü Ilona veszprémi kiállításának első, földszinti termeiben a színekkel kapcsolatos művek láthatók, s az emeleti, hangtestekkel foglalkozó művekkel az fűzi őket össze, hogy mindegyiken olyan színhangzásokat festett meg, amelyeket az itáliai reneszánszban használt cangiante színrendszer inspirált. A bevezetőben említett festmény (felső) középpontjában megjelenő színörvény

¹ A 34 éve elhunyt festő, Giorgio de Chirico életművét és személyiségét a fenti idézett viszonylat felől érdemes közelíteni és lehet megérteni leginkább. Chirico olykor expresszív festőiséggel, de talán gyakrabban reneszánszos rajzossággal hozott létre egyéni, kultúránkat kissé szkeptikusan közelítő műveket, „spirituális leltárakat” in: Tolnay I.: *Rómainak és újmetafizikusnak lenni / De Chirico és a Múzeum* című kiállítás Róma, Galleria Nazionale d'Arte Moderna, Új Művészet, 2009/5.

ILONA KESERÜ ILONA
Hangok, 2009, olaj, vászon,
63 x 80 cm

erős tériségét a vatikáni *Sixtus-kápolna* megtisztított mennyezet-képeinek ragyogó színvilága inspirálta. A művészt erősen foglalkoztatja – mint írja – „a zenei hangok mibenlétének, mint fizikai térben létező és az emberi érzékekre, szellemre, idegrendszerre erősen hatni tudó jelenségeknek a megragadása”.²

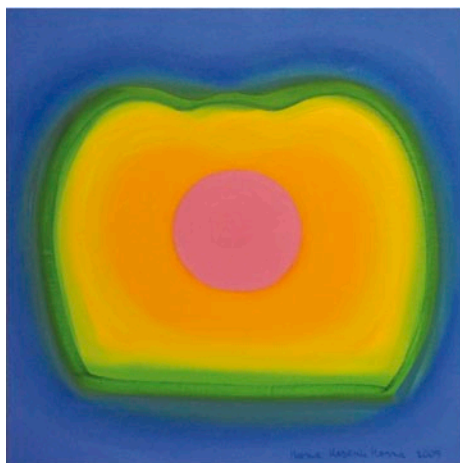
[szín-tézisek]

A vizuális élmény, annak percepciója és létrejöttének, működési mechanizmusainak, megközelíthetőségének szinte összes lehetséges vonatkozása régóta intenzíven foglalkoztatja Keserűt. Szín és formai jelenségek, törvényszerűségek tudományos igényű kutatása, gyakorlati és elméleti körüljárása régóta jellemzi munkásságát, így semmiképpen nem mellékes vagy véletlenszerű, hogy a *professor emerita* alkotó a hazai képzőművészeti DLA (doktori) képzés egyik elindítója, kidolgozója volt a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán.³ „Poeta doctus”-típusú festő, aki elsősorban festészetével végez folyamatos kutatásokat színegyüttállások, színjelenségek, törvényszerűségek kapcsán. Ebben számára a szimultán és komplementer kontrasztokat eredményező, jelenleg pedig a *cangiante* szín-társítások érdekesekek, melyek a saját színélményeiben is kiemelt helyen állnak a 80-as évek közepétől. Valamennyi kiállított műben olyan színpárosításokkal, társításokkal találkozunk, amelyek azonos intenzitásúak és különböző mértékű, jellegű, de nagyon erős *kontrasztban* állnak egymással, így maximális izzásig felerősödő, ugyanakkor szférikus zenei hangzás élményét is keltik. Ehhez társul még dinamikus erőterük, belső mozgásaik (spirális, íves, előre-hátraugró), zárt vagy határozott formájuk, a legszélesebb találkozási felületen, azaz átlós irányban való összekapcsolásuk, illetve egy-két alkotásnál a fordított viszonyal való váltakoztatás, a részleges egymásba oldás, a színerő tudatos lefékezése, hogy aztán ismét drámaivá fokozhassa az eredeti színhangzást. Keserű veszprémi tárlatának „nyitóképei”, első termének termése 2011 tavaszán a Pozsony-közi Dunacsúnban (*Danubiana Meulensteen Art Museum*) is szerepelt nagyrészt, ahol a jó rendezésnek és jó tereknek is köszönhetően a nagy életmű szélsőpontjai alkotta feszes lánccolaton járhattunk oda-vissza.⁴ E szélsőértékek a korai művek minimál színezetű monokrómja, valamint a közelmúltbeli és jelen munkák izzó koloritja között feszülnek, illetve permanensen tet-

² Ilona Keserű Ilona bevezetője a veszprémi kiállítás meghívó-leporellőjén, Pécs, 2011. december 7.

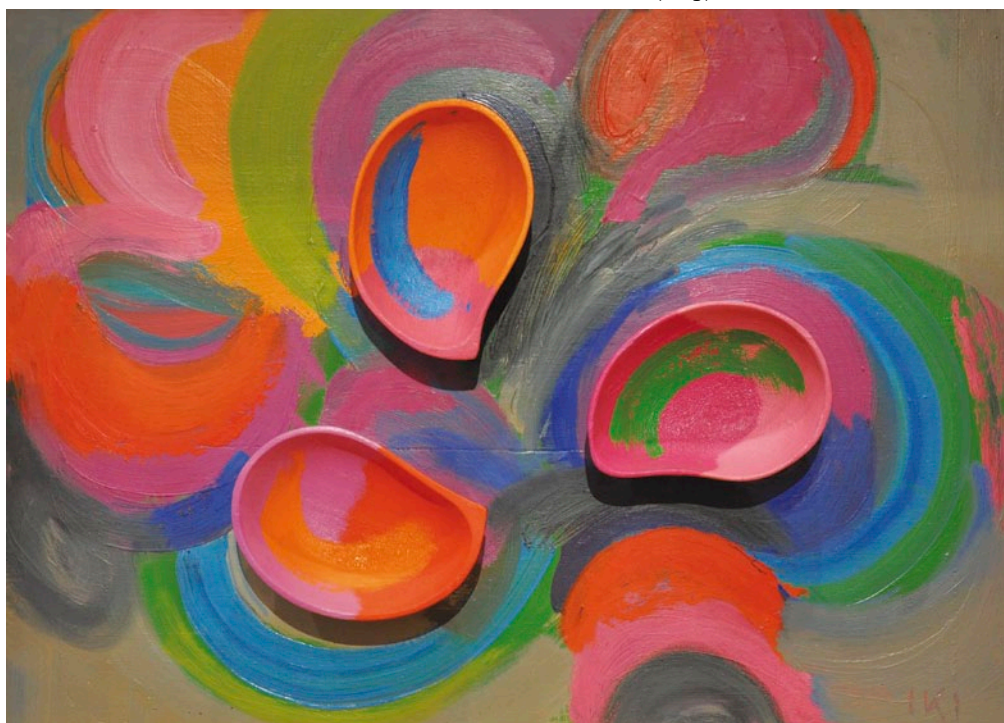
³ Házas Nikolett: *Iskola a határon – avagy mitől lesz doktor a művész? DLA hallgatók közös kiállítása*, Balkon, 2003/9 hiv.; Erdősi Anikó: *A szabad művészetek doktora / A képzőművészek doktori képzéséről aktuális kiállításuk kapcsán* in: http://www.balkon.hu/balkon04_03/03erdosi.html

⁴ Aknai Katalin: *Színörvény a Duna közepén / Keserű Ilona és Rudolf Sikora kiállítása*, Új Művészet, 2011 / 5.

ILONA KESERŰ ILONA
Színváltó elemzés, 2005, olaj, vászon, 70 x 70 cm

ILONA KESERŰ ILONA
Homorú, 2007, olaj, vegyes technika, fa relief, 50 x 70 x 4,5 cm

ILONA KESERÜ ILLONA
Színváltó hangtestek, 2010, olaj, vásznon, 60 x 150 cm

ten érhetők a Keserúnél rendszerint visszatérő plaszticitás, tériség és kultúrtörténeti párhuzamok műalkotás-reflexiói.

Tekeredő csigája (2010) és *Cangiante gubanca* (2006) ugyanúgy egy immár több évtizedes szín-kutatás eredményei, fázisai, mint *Színváltó* elemzései (2005), *Homorú* és *Alkony* című táj-és fényélmény-inspirációi. Ezek a festmények egyfelől Keserü Ilona több korábbi emblematikussá vált képelemét *engram*ként hordozzák és újraértelmezik, úgymint a balatonudvari sírkömotívumot, színspiráljait-gubancait és gyűrt-hajlított vászonfelületeit. Másfelől azonban közelmúltbeli-jelenlegi szín-hang-kutatásainak kiegészítő formai szegmensei csupán.

[cangiante]

Az emeleten helyet kapott, leginkább talán hangokkal, színhangokkal kapcsolatos témájú munkák közös vonása a térbeliséggel való kombinálás, vagyis a színek eleve valamilyen térbe vagy tér-illúzióba kerülnek, illetve maguk a színek keltenek egymáson, vagy egymás mellett térbeli hatásokat. Itt is vannak plasztikus elemekkel kombinált, pontosabban homorú tondohordozón megjelenített munkák is (*Szállnak*, 2009; *Szent György-hegy 3-4.*, 2008), ez egyfajta kiindulás a színek mint hangok térbeli áramoltatásához. Így a kiállított műveken a színek a felületen és a térben is váltakoznak és változnak, gyakran át is változnak egyikből a másikba. A labirintus-forma ezt a komplex színmozgást fűzi rendszerbe.⁵ Ilona kutató alkotó folyamatainak intenzitását, társművészetekre és tudományra való kiterjesztését jól jelzi, hogy

a létrejött művek, elektronikus vizuális dokumentumok⁶ valamennyi érzékelő receptorunkat igénybe veszik és élmény-centrikusságukkal, expresszivitásukkal együtt racionálisan felépített, komplex munkák.

A *cangiante* (arab eredetű szó, mely színváltást-játszást jelent) szintársításoknál öntörvényű, belső logika szerint ragyogó, kontrasztos, de nem komplementer színek kerülnek egymás mellé úgy, hogy közöttük egy-két árnyalat a skálán kimarad. Érdekes, hogy bár C. Cennini a reneszánsz idején,⁷ D. Bomford pedig a 20. század végén⁸ foglalkoztak e színrendszerrel, az impresszionistákat egyesek szerint Michelangelo kora e tekintetben beelőzte, viszonylag alulreprezentált a *cangiante* színharmóniák említése.

[belső látás, holisztikus látás és hallás]

Ha Keserü veszprémi kiállításának címét tekintjük – *Színváltó hangtestek*, – a szókapcsolat két szavának elemeivel eljátszva, azokat felcserélgetve egymástól távolinak vélt szférák csengenek össze, találhatnak egymásra, szólaltatják-nyitják meg tartalmaikat és tartamaikat. Ez bevallottan is a művész elsődleges célja, sőt tapasztalatainak esszenciája is. Szakmaian fogalmazva a tárlatcím részeiből még világosabbá válik: intermedialis és interdiszciplináris szemlélet, holisztikus látásmód és tudományos igényű kutatási-kérdésfeltevési módszer jellemzi Keserü Ilonát, valamint a művészettörténeti korszakok, életművek némileg feltáratlan, kiaknázatlan mélységeivel való újabb és újabb kapcsolatkeresés igénye. Vizuális szakterületekkel szemben az audiális szféra kutatásai talán többet, mélyebben foglalkoznak a *belső hallással* a zenei komponálásban és az elraktározott zenei emlékképek, zenei képzetek szándékos felidézésében, aktiválásában, működtetésében játszott szerepét illetően. A tudat ellenőrzésétől független működések lehetőségeinek (endomuzikális tevékenység) kérdése számos színérzékelési-feldolgozási mechanizmussal mutat párhuzamokat, Keserü ténykedése tehát bizonyos tekintetben hiánypótló, nemcsak a festészetet illetően. Mint írja: „A hangok, hangtestek, akkordok hipotetikus ábrázolása részemről újabb egyoldalú ostrom és kérdésfeltevés a fizika tudománya felé.” A tudomány válaszaira még várhatunk, de Keserü legújabb képeinek szintársításai valóban olyan frekvenciákat generálnak, hogy a műveknek háttal is perzsel a höjök és hallatszük szféráik zenéje.

6 Keserü Ilona – Fodor Pál: *Utókép transzpozíciók* / CD, 2002

7 Cennino Cennini: *Il libro dell'arte* / Dover Publications, New York; Neri Pozza Editore, Vicenza, 2003

8 David Bomford: *The History of Colour in Art / Colour: Art and Science*, Cambridge University Press, 1995.

5 Köszönet a kiállítást rendező N. Mészáros Júlia művészettörténész segítségéért